

STANOVENIE HODNOTY EMISNEJ VELIČINY $c_{\max} \text{NO}_x$ Z PROCESU SPAĽOVANIA VHLKÉHO BUKOVÉHO DREVA V ROŠTOVOM KÚRENISKU - TECHNICKÝM VÝPOČTOM

Ladislav Dzurenda

Abstract

In this paper is specified emission variable $c_{\max} \text{NO}_x$ in combustion products from process of combustion of wet beech wood in fire chamber boiler KD 1160. By technical calculation in compliance with measures § 3, subsection 2, sort a) regulations MZP SR 408 /2003. Collection of Laws is specified the highest concentration of nitrogen oxides NO_x expression form NO_2 in arid combustion products from process of beech wood burning.

Calculation of emission variable consists of calculations of maximal variable concentration NO_2 in arid combustion products and accuracy rating of objective technical calculation. Emission variable NO_x for burning of beech wood by technical calculation is:

$$c_{\max} \text{NO}_x = 348 \text{ mg} \cdot \text{m}_{\text{n},11\%}^{-3}$$

Key words: *combustion, wood, beech, technical calculation, emission variable $c_{\max} \text{NO}_x$*

1. ÚVOD

Drevná hmota je ako palivo charakterizovaná stredne vysokou výhrevnosťou, vysokým podielom prchavej horľaviny a nízkym obsahom popola. Patrí medzi prírodné obnoviteľné energetické zdroje. Pri charakterizovaní a hodnotení palív používaných v priemysle sa dnes okrem energetického a ekonomického hľadiska čoraz viac presadzuje i hodnotenie palív z environmentálnych aspektov. Jednou z neželateľných znečisťujúcich látok v spalinách zo spaľovania palivového dreva sú oxidy dusíka NO_x .

Prevádzkovatelia stredných a veľkých zdrojov znečisťovania ovzdušia sú podľa § 19, odst.1, písm.b), zákona č.478/2002 Z.z. povinný zisťovať a preukazovať dodržiavanie emisných limitov. Jedným z možných spôsobov zisťovania (monitorovania) hodnôt emisných veličín pre účely preukazovania údajov o dodržiavaní emisných limitov podľa § 3 ods. 2 písm. a) vyhlášky MŽP SR č. 408/2003 Z.z. je technický výpočet.

Cieľom tohto príspevku je formou technického výpočtu stanovenie hodnoty emisnej veličiny $c_{\max} \text{NO}_x$ – najvyššej hodnoty koncentrácie oxidov dusíka NO_x v spalinách, vyjadrené formou NO_2 v suchých spalinách, z procesu spaľovania bukového dreva s vlhkosťou nad $W^t = 37,5 \%$ v roštovom kúrenisku teplovodného kotla KD – 1160.

Táto práca bola vypracovaná v rámci riešenia grantového projektu VEGA – SR č. 1/1335/04 ako výsledok práce autora za výraznej pomoci agentúry VEGA - SR.

2. PODMIENKY SPAĽOVANIA VLHKÉHO BUKOVÉHO DREVA V KÚRENISKU KOTLA KD – 1160

V kúrenisku teplovodného kotla sa spaľuje vlhká buková drevná hmota vo forme energetickej štiepky. Absolútna vlhkosť spaľovanej bukovej štiepky je $w_a = 60 \div 80 \%$ ($W^r = 0,375 \div 0,444 \text{ kg.kg}^{-1}$). Spaľovanie paliva na rošte kúreniska kotla KD 1160 je kontinuálne realizované v jednom režime pri prebytku vzduchu privádzaného do spaľovacieho priestoru kúreniska v rozpätí $\lambda = 2,0 \div 2,5$.

Technický výpočet hodnoty emisnej veličiny $c_{max} NO_x$ - najvyššej koncentrácie oxidu dusičitého v spalinách zo spaľovania vlhkého bukového dreva je založený na nasledovných zákonitostiach a poznatkoch:

Charakteristika paliva:

Suché bukové drevo, ako palivo je charakterizované stredne vysokou výhrevnosťou $Q_n = 18,8 \text{ MJ.kg}^{-1}$, vysokým podielom prchavej horľaviny $V^d = 85 \%$ a nízkym obsahom popola $A^d \approx 1 \%$. Chemické zloženie horľaviny dreva listnatých drevín a množstvo vzduchu na teoretické spálenie ($\lambda=1$) 1 kg bukovej štiepky uvádza tabuľka č. 1.

Tabuľka 1 Chemické zloženie horľaviny dreva listnatých drevín ($W^r = 0 \%$)

Palivo	Chemické zloženie horľaviny dreva listnatých drevín [kg.kg^{-1}]					Teoretická spotreba vzduchu na dokonalé spálenie 1 kg suchého dreva ($\lambda=1$)
	C^{daf}	H^{daf}	O^{daf}	S^{daf}	N^{daf}	
Drevo	0,480	0,060	0,458	-	0,002	$V_{vz-T} = 4,390 \text{ [m}^3 \cdot \text{kg}^{-1}]$ $m_{vz-T} = 5,805 \text{ [kg.kg}^{-1}]$

Prítomnosť vody v drevnej hmote vplyva negatívne na výhrevnosť paliva a v procese horenia znižuje teplotu plameňa. Vplyv vlhkosti na výhrevnosť vlhkého dreva a kóry popisuje rovnica (Kollmann 1951):

$$Q_n = 18\,840 - 21\,353 \cdot W^r$$

kde: W^r - relatívna vlhkosť paliva [kg.kg^{-1}].

Zastúpenie prvkov horľaviny bukového dreva v tabuľke č.1 možno označiť prívlastkom priemerné hodnoty. V odbornej literatúre (Perelygin 1965, Blažej a kol. 1973, Trnobranský 1976, Bučko-Osvald 1997, Ladomerský, J. a kol 2000) sú hodnoty obsahu elementárneho zloženia horľaviny palivového dreva uvádzané v intervale hodnôt:

$$C^{daf} = 0,487 \div 0,510 \text{ [kg.kg}^{-1}]$$

$$H^{daf} = 0,057 \div 0,063 \text{ [kg.kg}^{-1}]$$

$$O^{daf} = 0,442 \div 0,450 \text{ [kg.kg}^{-1}]$$

Drevná hmota sa radí k bezsírnyim palivám. Síra v drevnej hmote sa nenachádza. Podrobné kvalitatívne chemické analýzy ju uvádzajú v stopových množstvách (Perelygin 1965, Blažej a kol. 1973, Trnobranský 1976, Požgaj a kol. 1993, Bučko-Osvald 1997, Ladomerský, J. a kol. 2000).

Dusík sa vo fytohmase nachádza v akcesorických (sprievodných) zložkách fytohmasy, v makromolekulách: bielkovín (peptidická väzba -CO-NH-), nukleových kyselín (DNA, RNA), v chlorofyle, alkaloidoch, nukleotidoch a pyridinukleotidoch. Zastúpenie dusíka vo fytohmase v jednotlivých častiach stromu nie je rovnomerné. Obsah dusíka v bukovom dreve je $N = 0,01 \div 0,23$ (Perelygin 1965, Mindaš – Stančíková 2004, Dzurenda 2005).

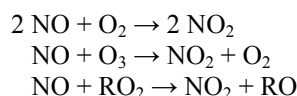
Vyššie zastúpenie dusíka je v bukovej kôre $N = 0,32 \div 0,68 \%$ a listí $N = 1,40 \div 2,80 \%$ (Blažej a kol. 1973, Požgaj. A kol. 1993, Mindaš – Stančíková 2004, Dzurenda – Banski 2004).

Rozbor obsahu dusíka v horlavine spaľovaného bukového dreva na jednoúčelovom analyzá-tore LECO FP 228 v Centrálnom lesníckom laboratóriu na Lesníckom výskumnom ústave vo Zvolene uvádza hodnotu:

$$N^{\text{daf}} = 0,0016 \pm 0,0002 \text{ [kg.kg}^{-1}\text{]}$$

Charakterizovanie procesu horenia paliva - mechanizmus vzniku oxidov dusíka

Prevažujúcou zložkou oxidov dusíka NO_x v spalinách z procesov spaľovania fosilných palív a dendromasy v kúreniskách tepelných generátorov je oxid dusnatý NO (cca 95 % z celkových NO_x). V menšom množstve sa tvorí oxid dusičitý NO_2 , oxid dusný N_2O , oxid dusitý N_2O_3 a oxid dusičitý N_2O_5 . Keďže oxid dusnatý NO v atmosfére reaguje so vzdušným kyslíkom O_2 na oxid dusičitý NO_2 , podľa reakcií:

v energetike sa zaužívalo vyjadrovanie koncentrácie oxidov dusíka v spalinách formou oxidu dusičitého NO_2 .

Oxid dusnatý v procesoch spaľovania fosilných palív a dendromasy ako z molekulárneho dusíka, ktorý je do kúreniska privádzaný spaľovacím vzduchom, tak i z atomárneho dusíka, ktorý je chemicky viazaný v organických zlúčeninách paliva. Tvorba oxidov dusíka v procese spaľovania palív je závislá na podmienkach spaľovania paliva. Doposiaľ sú známe tri mechanizmy jeho vzniku, označované ako:

- **Termické NO** sa tvoria v procese horenia paliva oxidáciou dusíka zo spaľovacieho vzduchu pri teplotách $t > 1300 \text{ }^\circ\text{C}$ (Zeldovič 1947).
- **Palivové NO** vznikajú oxidáciou časti dusíka chemicky viazaného v palive s atomárnym kyslíkom (pri teplotách $t < 1300 \text{ }^\circ\text{C}$). Podiel transformujúceho sa palivového dusíka z fyto-masy, na emisie NO a NO_2 , je $X_N = 0,4 \div 0,6$. (Nussbaumer 1991, Guzenda – Swigon 1997, Dzurenda 2003).
- **Okamžité NO** sú produktom oxidácie ľahko viazaného dusíka v palive, ktorá prebieha v medznej vrstve čela plameňa za účasti uhlíkovodíkových radikálov (pri teplotách $t > 1600 \text{ }^\circ\text{C}$) (Fenimore 1971).

Základnou informáciou charakterizujúcou podmienky procesu horenia paliva pre vznik oxidov dusíka v kúrenisku tepelného generátora je teplota plameňa. Závislosť teploty plameňa na vlastnostiach paliva a podmienkach spaľovania paliva v kúrenisku kotla uvádza rovnica (Janský 1954, Trnobranský 1976, Setnička 1981):

$$t_{\text{sp}} = \frac{Q_n \cdot \eta_{\text{sp}} \cdot (1 - \varepsilon) + \lambda \cdot m_{\text{vz-T}} \cdot c_{\text{vz-p}} \cdot t_{\text{vz}}}{m_{\text{sps}} \cdot c_{\text{sps}} + m_{\text{H}_2\text{O}} \cdot c_{\text{H}_2\text{O}}} \text{ [}^\circ\text{C]}]$$

$$t_{\text{sp}} = \frac{Q_n \cdot \eta_{\text{k}} \cdot (1 - \varepsilon) + \lambda \cdot m_{\text{vz-T}} \cdot c_{\text{vz-p}} \cdot t_{\text{vz}}}{\left[3,666 \cdot C^{\text{daf}} + 0,77 \cdot m_{\text{vz-T}} + (\lambda - 1) \cdot m_{\text{vz-T}} \right] \cdot [1 - A - W^r] \cdot 1,1 + \left[9 \cdot H \right] \cdot [1 - A - W^r] + W^r} \cdot 1,95_{\text{vz}} \text{ [}^\circ\text{C]}]$$

kde: Q_n – výhrevnosť paliva [kJ.kg^{-1}], η_{k} – účinnosť kúreniska [-], ε – súčiniteľ vysálaného tepla plameňom do stien kúreniska [-], t_{vz} – teplota vzduchu privádzaného do

kúreniska [$^{\circ}C$], m_{sp-w} – hmotnosť vlhkých spalín z 1 kg paliva [kg], c_{p-w} – špecifická tepelná kapacita vlhkých spalín [$kJ.kg^{-1}.K^{-1}$], m_{sp-s} – hmotnosť suchých spalín z 1 kg paliva [kg], c_{sp-s} – špecifická tepelná kapacita suchých spalín [$kJ.kg^{-1}.K^{-1}$], m_{H_2O} – hmotnosť vodnej pary z 1 kg paliva [kg], c_{H_2O} – špecifická tepelná kapacita vodnej pary [$kJ.kg^{-1}.K^{-1}$], C^{daf} – hmotnostný podiel uhlíka v horľavine bukového dreva [$kg.kg^{-1}$], H^h – hmotnostný podiel vodíka v horľavine bukového dreva [$kg.kg^{-1}$], A^d – obsah popola v palive [$kg.kg^{-1}$], W^r – relatívna vlhkosť paliva [$kg.kg^{-1}$], λ – prebytok spaľovacieho vzduchu [-], m_{vz-T} – teoretická spotreba vzduchu na dokonalé spaľenie 1 kg paliva [kg]

Pri akceptovaní Kollmannovej rovnice zohľadňujúcej vplyvu vlhkosti na výhrevnosť vlhkého dreva: $Q_n = 18\,840 - 21\,353 * W^r$ a predpoklade, že v procese spaľovania bukového dreva nevznikajú straty nedopaľom ($S_C = 0$) účinnosť kúreniska je ($\eta_K = 1$), súčiniteľ vysálaného tepla do stien kúreniska $\varepsilon = 0$, špecifická tepelná kapacita suchých spalín $c_{sp-s} = 1,1 kJ.kg^{-1}.K^{-1}$, špecifická tepelná kapacita vodnej pary $c_{H_2O} = 1,95 kJ.kg^{-1}.K^{-1}$, teplota vzduchu privádzaného do kúreniska je $t_{vz} = 20^{\circ}C$, maximálna teplota plameňa, pri uvedených podmienkach spaľovania vlhkého smrekového dreva $W^r \geq 0,375$ a prebytku vzduchu $\lambda \geq 2,0$ je:

$$t_{sp} = \frac{(18840 - 21353 * W^r) + \lambda * 116,68}{\left[3,666 * C^{daf} + 0,77 * m_{vz-T} + (\lambda - 1) * m_{vz-T}\right] * [1 - A - W^r] * 1,1 + \left[9 * H\right] * [1 - A - W^r] + W^r * 1,95_{vz}} \quad [^{\circ}C]$$

$$t_{sp} \leq \frac{(18840 - 21353 * 0,375) + 2 * 116,68}{\left[6,23 + (2 - 1) * 5,805\right] * [1 - 0,01 - 0,375] * 1,1 + \left[0,55 * [1 - 0,01 - 0,375]\right] + \left[0,375\right] * 1,95}$$

$$t_{sp} \leq 1042,5^{\circ}C$$

Z vykonanej analýzy podmienok spaľovania vlhkého bukového dreva $W^r \geq 0,375$ v roštovom kúrenisku tepelného generátora pri prebytku spaľovacieho vzduchu $\lambda = 2,0$ vyplýva, že sa nevytvárajú podmienky pre tvorbu oxidov dusíka cestou vysokoteplotnej oxidácie dusíka (teplota plameňa $t_{sp} \leq 1300^{\circ}C$), ako i tvorbu okamžitých oxidov dusíka (teplota plameňa $t_{sp} \leq 1600^{\circ}C$). Oxidy dusíka v procese spaľovania vlhkého bukového dreva v kúrenisku tepelného generátora sa tvoria len cestou nízkooteplotnej oxidácie časti viazaného dusíka v palive. Ich produkcia je závislá od množstva dusíka nachádzajúceho sa v palive a podiele transformujúceho sa palivového dusíka v palive na emisie. Pri výpočte najvyššej koncentrácie oxidov dusíka v suchých spalinách bude aplikovaná hodnota transformujúceho sa podielu palivového dusíka na emisie: $X_N = 0,6$.

3. VÝPOČET NAJVIŠŠEJ KONCENTRÁCIE $c_{max} NO_2$ V SUCHÝCH SPALINÁCH Z PROCESU SPAĽOVANIA VĽHKÉHO BUKOVÉHO DREVA.

Najvyššiu hodnotu koncentrácie oxidov dusíka NO_x vyjadrenú formou NO_2 v suchých spalinách z procesu spaľovania vlhkého bukového dreva pri prebytku spaľovacieho vzduchu $\lambda = 2,1$ (obsah kyslíka v spalinách $O_2 = 11\%$) uvádzajú rovnice:

$$c_{max} NO_2 = \frac{m_{NO_2}^{max}}{V_{spnm}^{min}} \quad [kg.m^{-3}_{spn11\%}]$$

kde: $m_{NO_2}^{max}$ – hmotnosť oxidu dusičitého vytvoreného spaľením 1 kg vlhkého bukového dreva [kg], V_{spnm}^{min} – minimálny objem suchých spalín vytvorených spaľením 1 kg vlhkého bukového dreva [m^3]

Hmotnosť oxidu dusičitého vzniknutého v procese spálenia 1 kg vlhkého bukového dreva:

$$m_{\text{NO}_2}^{\text{max}} = X_N * 3,2857 * N^{\text{daf}} * [1 - A^d - W^r] \quad [\text{kg.kg}^{-1}]$$

kde: N^{daf} – hmotnostný podiel dusíka v horľavine bukového dreva $[\text{kg.kg}^{-1}]$, X_N – podiel transformujúceho sa palivového dusíka zo bukového dreva na emisie [-], A^d – podiel popola v palive $[\text{kg.kg}^{-1}]$, W^r – relatívna vlhkosť bukového dreva $[\text{kg.kg}^{-1}]$

Minimálny objem suchých spalín vytvorených v procese spálenia 1 kg vlhkého bukového dreva:

$$V_{\text{spnm}} = [1,8555 * C^{\text{daf}} + 0,7905 * V_{\text{vznm}} + (\lambda - 1) * V_{\text{vznm}}] * [1 - A^d - W^r] \quad [\text{m}^3.\text{kg}^{-1}]$$

kde: C^{daf} – hmotnostný podiel uhlíka v horľavine bukového dreva $[\text{kg.kg}^{-1}]$, V_{vznm} – teoretická spotreba suchého vzduchu na dokonalé spálenie 1 kg bukového dreva $[\text{m}_n^3.\text{kg}^{-1}]$, λ – prebytok spaľovacieho vzduchu [-], A^d – podiel popola v palive $[\text{kg.kg}^{-1}]$, W^r – relatívna vlhkosť bukového dreva $[\text{kg.kg}^{-1}]$.

Teoretická spotreba suchého vzduchu na dokonalé spálenie 1 kg bukového dreva:

$$V_{\text{sznm}} = \frac{100}{20,95} * [1,8658 * C^{\text{daf}} + 5,553 * H^{\text{daf}} - 0,6997 * O^{\text{daf}}] \quad [\text{m}_n^3.\text{kg}^{-1}]$$

kde: C^{daf} – hmotnostný podiel uhlíka v horľavine bukového dreva $[\text{kg.kg}^{-1}]$, H^{daf} – hmotnostný podiel vodíka v horľavine bukového dreva $[\text{kg.kg}^{-1}]$, O^{daf} – hmotnostný podiel kyslíka v horľavine bukového dreva $[\text{kg.kg}^{-1}]$.

Funkčný vzťah pre výpočet emisnej veličiny po dosadení a úprave nadobúda tvar:

$$c_{\text{max}} \text{NO}_2 = \frac{X_N * 3,2857 * N^{\text{daf}}}{[1,8555 * C^{\text{daf}} + 0,7905 * V_{\text{vznm}} + (\lambda - 1) * V_{\text{vznm}}]} \quad [\text{kg.m}^{-3}_{\text{spn11\%}}]$$

Maximálna koncentrácia oxidov dusíka NO_x vyjadrená formou NO_2 v suchých spaliniach vzniknutých z palivového dusíka v procese spaľovania bukového dreva, pri obsahu kyslíka v spaliniach $\text{O}_2 = 11 \%$, je:

$$c_{\text{max}} \text{NO}_2 = \frac{0,6 * 3,2857 * 0,0016}{[1,8555 * 0,48 + 0,7905 * 4,390 + (2,1 - 1) * 4,390]} = \frac{0,0032}{9,1899} = 0,000348 \quad [\text{kg.m}^{-3}_{\text{spn11\%}}]$$

$$c_{\text{max}} \text{NO}_2 = 348 \quad [\text{mg.m}^{-3}_{\text{spn11\%}}]$$

Technický výpočet hmotnostnej koncentrácie látky v odpadovom plyne (spaliniach) možno v zmysle Prílohy č. 4 k vyhláske MŽP SR č. 706/2002 Z.z. považovať za postačujúco presný, ak relatívna rozšírená neistota vypočítanej koncentrácie nie je vyššia ako:

- 20 %, ak vypočítaná hodnota emisnej veličiny je: $0,81 \times \text{EL} = 0,81 \times 650 = 526 \text{ mg.m}^{-3}_{\text{spn11\%}}$ a väčšia,
- 30 %, ak vypočítaná hodnota emisnej veličiny je v rozmedzí hodnôt: $(0,51 \div 0,8) \times \text{EL} = (0,51 \div 0,8) \times 650 = 331 \div 520 \text{ mg.m}^{-3}_{\text{spn11\%}}$,
- 50 %, ak vypočítaná hodnota emisnej veličiny je menšia ako: $0,5 \times \text{EL} = 0,5 \times 650 = 325 \text{ mg.m}^{-3}_{\text{spn11\%}}$.

4. VÝPOČET RELATÍVNEJ ROZŠÍRENEJ NEISTOTY TECHNICKÉHO VÝPOČTU

Rozšírenú relatívnu neistotu $U_{C_{max}NO_x}$ technického výpočtu koncentrácie oxidov dusíka v suchých spalinách, na hranici konvenčnej štatistickej spoľahlivosti 95 %, je možné vypočítať z relatívnej štandardnej neistoty hmotnosti oxidu dusičitého v spalinách $rel u_{NO_2}$ a relatívnej štandardnej neistoty merného objemu spalín $rel u_{V_{spmn}}$:

$$U_{C_{max}NO_x} = 2 \times \sqrt{rel u_{NO_2}^2 + rel u_{V_{spmn}}^2}$$

K výpočtu relatívnej štandardnej neistoty hmotnosti oxidu dusičitého v spalinách $rel u_{NO_2}$ a relatívnej štandardnej neistoty merného objemu spalín $rel u_{V_{spmn}}$ je potrebné stanoviť (vypočítať) štandardnú neistotu koncentrácie palivového dusíka v bukovej drevnej hmote „ u_N “ a neistoty minimálneho objemu suchých spalín „ $u_{V_{spmn}}$ “.

Výpočet relatívnej štandardnej neistoty hmotnosti oxidu dusičitého v spalinách $rel u_{NO_2}$

Rozšírenú štandardnú neistotu obsahu dusíka v bukovom dreve uvádza výsledok merania obsahu dusíka v bukovom dreve (LVÚ vo Zvolení): $U_N = 0,0002 \text{ kg.kg}^{-1}$. Štandardná neistota obsahu dusíka v bukovom dreve je:

$$u_N = \frac{U_N}{2} = \frac{0,0002}{2} = 0,0001 \text{ [kg.kg}^{-1}\text{]}$$

Štandardná neistota hmotnosti oxidu dusičitého v spalinách:

$$u_{NO_2} = \sqrt{\left(\frac{\partial m_{NO_2}}{\partial N}\right)^2} * u_N^2 = \sqrt{(0,6 * 3,2857)^2} * 0,0001^2 = 0,0002 \text{ [kg.kg}^{-1}\text{]}$$

Relatívna štandardná neistota hmotnosti oxidu dusičitého v spalinách:

$$rel u_{NO_2} = \frac{u_{NO_2}}{m_{NO_2}} * 100 = \frac{u_{NO_2}}{X_N * 3,2857 * N^h} * 100 = \frac{0,0002}{0,6 * 3,2857 * 0,0016} * 100$$

$$rel u_{NO_2} = 6,34 \%$$

Výpočet relatívnej štandardnej neistoty merného objemu suchých spalín $rel u_{V_{spmn}}$

Neistota minimálneho objemu suchých spalín „ $u_{V_{spmn}}$ “ zohľadňuje štandardné neistoty stanovenia elementárneho zloženia horľaviny paliva - obsahu uhlíka u_C , vodíka u_H a kyslíka u_O a štandardnú neistotu spotreby spaľovacieho vzduchu, ktorá je zhodná s mernou spotrebou suchého vzduchu $u_{V_{szmn}}$.

Štandardné neistoty stanovenia elementárneho zloženia horľaviny dreva zohľadňujú rozptyl hodnôt zloženia horľaviny palivového dreva uvádzaný v odbornej literatúre, tabuľka č. 2. Pretože počet analyzovaných údajov je $n = 5$, vypočítaná hodnota štandardnej neistoty je korigovaná koeficientom počtu analyzovaných údajov $k = 1,4$ (Jenčík 2003):

$$u_{i_i} = k * u_i = 1,4 * u_i$$

Tabuľka 2 Výpočet štandardnej neistoty elementárneho zloženia palivového dreva

Autor	C_i	$\Delta C^2 = (C - C_i)^2$	H_i	$\Delta H^2 = (H - H_i)^2$	O_i	$\Delta O^2 = (O - O_i)^2$
Perelygin.L. M.	0,495	0,000036	0,063	0,000001	0,442	0,000036
Blažej, A. a kol.	0,495	0,000036	0,063	0,000001	0,442	0,000036
Bučko, J.–Osvald, A	0,504	0,000009	0,061	0,000001	0,434	0,000004
Ladomerský, J. a kol	0,500	0,000001	0,060	0,000004	0,440	0,000016
Trnobranský, K.	0,510	0,000081	0,062	0	0,422	0,000196
	$C = \frac{\sum C_i}{n}$ $C = 0,501$	$\sum \Delta C^2 = 0,000163$	$H = \frac{\sum H_i}{n}$ $H = 0,062$	$\sum \Delta H^2 = 0,000007$	$O = \frac{\sum O_i}{n}$ $O = 0,436$	$\sum \Delta O^2 = 0,000288$
	$u_C = \sqrt{\frac{\sum \Delta C^2}{n * (n-1)}} = \sqrt{\frac{0,000163}{5 * 4}}$ $u_C = 0,0028$		$u_H = \sqrt{\frac{\sum \Delta H^2}{n * (n-1)}} = \sqrt{\frac{0,000007}{5 * 4}}$ $u_H = 0,0006$		$u_O = \sqrt{\frac{\sum \Delta O^2}{n * (n-1)}} = \sqrt{\frac{0,000288}{5 * 4}}$ $u_O = 0,0038$	
	$u_C = 1,4 * 0,0028 = 0,0039$		$u_H = 1,4 * 0,0006 = 0,0008$		$u_O = 1,4 * 0,0038 = 0,0053$	

Štandardnú neistotu mernej spotreby suchého vzduchu na spálenie 1 kg palivového dreva popisuje rovnica:

$$u_{svmn} = \sqrt{\left(\frac{\partial V_{svmn}}{\partial C}\right)^2 * u_C^2 + \left(\frac{\partial V_{svmn}}{\partial H}\right)^2 * u_H^2 + \left(\frac{\partial V_{svmn}}{\partial O}\right)^2 * u_O^2}$$

$$u_{svmn} = \sqrt{\left(\frac{100}{20,95} * 1,8658\right)^2 * u_C^2 + \left(\frac{100}{20,95} * 5,553\right)^2 * u_H^2 + \left(\frac{100}{20,95} * 0,6997\right)^2 * u_O^2}$$

$$u_{svmn} = \sqrt{8,9059^2 * 0,0039^2 + 26,5059^2 * 0,0008^2 + 3,3398^2 * 0,0053^2}$$

$$u_{svmn} = 0,0444 \text{ [m}_n^3\text{]}$$

Štandardnú neistotu merného objemu spalín vytvorený zo spálenia 1 kg bukového dreva uvádza vzťah:

$$u_{Vspmn} = \sqrt{\left(\frac{\partial V_{Vspmn}}{\partial C}\right)^2 * u_C^2 + \left(\frac{\partial V_{Vspmn}}{\partial V_{svmn}}\right)^2 * u_{svmn}^2}$$

$$u_{Vspmn} = \sqrt{1,8555^2 * u_C^2 + (0,7805 + 1,1)^2 * u_{svmn}^2} = \sqrt{1,8555^2 * 0,039^2 + 1,8805^2 * 0,0444^2}$$

$$u_{Vspmn} = 0,0831 \text{ [m}_n^3\text{]}$$

Relatívna štandardná neistota merného objemu spalín vytvorených zo spálenia 1 kg bukového dreva:

$$rel \ u_{Vspmn} = \frac{u_{Vspmn}}{V_{spmn}} * 100 = \frac{u_{Vspmn}}{[1,8555 * C^h + 0,7905 * V_{Vzmn} + (\lambda - 1) * V_{Vzmn}]} * 100 = \frac{0,0831}{9,1899} * 100$$

$$rel \ u_{Vspmn} = 0,90 \%$$

Výpočet rozšírenej relatívnej štandardnej neistoty technického výpočtu $U_{C_{max}NO_x}$

Relatívnu štandardnú neistotu technického výpočtu koncentrácie oxidov dusíka v suchých spalinách stanovenú zlúčením relatívnej štandardnej neistoty obsahu dusíka v palive a relatívnej štandardnej neistoty merného objemu spalín popisuje vzťah:

$$\begin{aligned} u_{rel\ C_{max}NO_x} &= \sqrt{u_{rel\ n}^2 + u_{rel\ V_{spmn}}^2} \\ u_{rel\ C_{max}NO_x} &= \sqrt{6,34^2 + 0,90^2} = 6,40\% \end{aligned}$$

Hodnota rozšírenej relatívnej štandardnej neistoty technického výpočtu koncentrácie oxidov dusíka v suchých spalinách $U_{C_{max}NO_x}$ je:

$$\begin{aligned} U_{C_{max}NO_x} &= 2 * u_{rel\ C_{max}NO_x} \\ U_{C_{max}NO_x} &= 2 * 6,4\% \\ U_{C_{max}NO_x} &= 12,8\% \end{aligned}$$

Keďže, maximálna hodnota koncentrácie oxidov dusíka NO_2 v suchých spalinách $c_{max}NO_x$ sa nachádza v intervale 331 - 520 $mg \cdot m^{-3}_{spn11\%}$ a hodnota rozšírenej relatívnej štandardnej neistoty $U_{C_{max}NO_x} = 12,8\% < 30\%$, technický výpočet hodnoty emisnej veličiny $c_{max}NO_x$ je postačujúco presný na stanovenie emisnej hodnoty z procesu spaľovania vlhkého bukového dreva v kotli KD 1160.

5. ZÁVER – HODNOTA EMISNEJ VELIČINY $C_{max}NO_x$

Z vykonaných analýz možno konštatovať, že hodnota emisnej veličiny $c_{max}NO_x$ - najvyššia hodnota koncentrácie oxidov dusíka NO_x vyjadrená formou NO_2 v suchých spalinách z procesu spaľovania bukového dreva stanovená technickým výpočtom je:

$$c_{max}NO_x = 348 [mg \cdot m^{-3}_{spn11\%}].$$

Pre porovnanie a potvrdenie správnosti technického výpočtu sú tabuľke 4 uvedené hodnoty koncentrácie NO_x vyjadrené formou NO_2 v suchých spalinách z procesu spaľovania vlhkého bukového dreva uvádzané v odbornej literatúre:

Tabuľka 4 Koncentrácie NO_x vyjadrené formou NO_2 v suchých spalinách zo spaľovania bukového dreva

Typ kotla	Koncentrácia NO_2 v suchých spalinách	Literárny zdroj
CKD Dukla	150 - 379 $mg \cdot m^{-3}_{spn11\%}$	Ladomerský, J.a kol (1993)
bez udania typu	213 $mg \cdot m^{-3}_{spn11\%}$	Guzenda, R.– Swigon, J. (1997)
VSD 1000 Slatina Brno	257 - 315 $mg \cdot m^{-3}_{spn11\%}$	Dzurenda, L. (2004)

LITERATÚRA

- [1] Blažej, A a kol. 1973. Chémia dreva, ALFA, Bratislava. 218 s.
- [2] Bučko, J. – Osvald, A. 1997. Rozklad dreva teplom a ohňom. Zvolen. ES TU, 100 s.
- [3] Dzurenda, L. 2003. Tvorba nízkoteplotných oxidov dusíka v procese spaľovania vlhkého dreva v kúreniskách tepelných generátorov. In: Acta Mechanica Slovaca 7(3), s. 207 – 212.

-
- [4] Dzurenda, L. 2004. Vplyv dreveniny na produkciu emisií NO_x tvorených formou nízkočplotnej oxidácie palivového dusíka v procese spaľovania dreva. In: Energetika a životní prostředí 2004. Ostrava, VŠB-TU Ostrava., 71-76 s.
- [5] Dzurenda, L. – Banskí, A. 2004. Obsah dusíka v jednotlivých částech stromu a koncentrace NO₂ v spalinách tvorená formou nízkočplotnej oxidácie dusíka v procese spaľovania. In: Acta facultatis xylogiae, II. s. 7 – 14.
- [6] Dzurenda, L. 2005. Spaľovanie dreva a kôry. Vydavateľstvo TU vo Zvolene. 124 s.
- [7] Janský, J. 1954. Parní kotle. SNTL, Praha. 296 s.
- [8] Jenčík, J. a kol. 2003. Technická měření. ČVUT, Praha. 212 s.
- [9] Fenimore, C. 1971. Formation of nitric oxide in premixed hydrocarbon flames. 13-th International Symposium Combustion. Pittsburgh, 224-229.
- [10] Guzenda, R.– Swigon, J. 1997. Techniczne i ekologiczne aspekty energetycznego wykorzystania drewna i odpadów drzewnych. Gospodarka paliwami i energia, 1/1997, 10 –13 s.
- [11] Kollmann, F. 1951. Technologie des Holzes und der Holzwerkstoffe. I band. Berlin-Göttingen-Heidelberg-München.
- [12] Ladomerský, J. a kol. 1993. Spaľovanie dreva a dreveného odpadu z ekologického a energetického hľadiska. VPA 6/1993. Zvolen, Edičné stredisko TU vo Zvolene. 68 s.
- [13] Ladomerský, J. a kol. 2000. Energetika a životné prostredie, TU Zvolen, 255 s.
- [14] Mindáš, J.– Stančíková, A. 2004. Vyhodnotenie obsahu dusíka vo fytohmote. LVÚ Zvolen.
- [15] Nussbaumer, T. 1991. Anforderungen an umweltfreundliche Holzfeuerungsanlagen. Holz-und Werkstoff, 49.
- [16] Perelygin, L. M. 1965. Nauka o dreve. SVTL, Bratislava. 444 s.
- [17] Požgaj, A. a kol. 1993. Štruktúra dreva a vlastnosti dreva. Príroda, Bratislava. 485 s.
- [18] Setnička, F. 1981. Tepelná technika pre drevárskych inžinierov. ALFA, Bratislava. 432 s.
- [19] Trnobranský, K. 1976. Analýza procesu hoření dřevního odpadu. Drevo, 31, 237-240 s.
- [20] Zeldovič, J. B. 1947. Okislenie azota pri horení. Moskva.